

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

УДК 371.214 (94)

Бондарчук О. А.

ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В АВСТРАЛІЇ

У статті розглянуто дії австралійського уряду щодо розроблення Національного курикулуму з восьми навчальних дисциплін для загальноосвітніх середніх шкіл Австралії. Визначено головні особливості формування та реалізації змісту навчальних програм з англійської (рідної) мови і літератури. Охарактеризовано основні компоненти та під-компоненти модернізованої навчальної програми з англійської мови та літератури.

Ключові слова. Національний курикулум, навчальна програма з англійської мови і літератури, компоненти навчальної програми, під-компоненти навчальної програми.

Процеси глобалізації, що мають місце у XXI столітті, спричиняють перехід освіти до ринкових відносин та висувають нові вимоги до побудови змісту загальної середньої освіти. Австралія наразі перебуває у стані реформ, що стосуються всіх ланок її освітньої системи. Що стосується реформування шкільної галузі, політика уряду спрямована на розроблення Національного курикулуму для загальноосвітніх середніх шкіл Австралії із урахуванням потреб сучасної молоді Австралії для того, щоб вони стали успішними учнями, впевненими і творчими особистостями, активними та поінформованими громадянами своєї країни [3].

Вивчаючи питання сучасного стану австралійської освіти, ми зверталися до наукових праць А. Велш (A. Welsh), А. Баркан (A. Barcan), Г. Бумер (G. Bumer), Д. Бурке (J. Bourke), Б. Колдвелл (B. Caldwell), Д. Кітінг (J. Keating) А. Остін (A. Austin), Д. Уокер (G. Walker). Загальній середній освіті зарубіжжя присвятили свої роботи такі українські науковці, як М. Авраменко, О. Алексеева, А. Василюк, Л. Волинець, О. Заболотна, Н. Лавриченко, О. Локшина, О. Огієнко, О. Першукова, Л. Пуховська.

Мета статті – проаналізувати і визначити особливості формування та реалізації змісту навчальних програм з англійської (рідної) мови і літератури F-12 (починаючи від груп дошкільної підготовки і до 12 класу) для загальноосвітніх середніх шкіл Австралії.

У травні 2009 року новостворене Управління у справах національного курикулуму, оцінювання знань та звітності Австралії (Australian Curriculum, Assessment and Reporting Authority – ACARA) приступило до роботи над розробленням Національного курикулуму «F-12», починаючи з груп дошкільної підготовки і до 12 класу (from Foundation to Year 12) з охопленням восьми шкільних галузей: **англійська мова та література; математика; природничі науки; гуманітарні і соціальні науки:** історія, географія, економіка і бізнес, право і громадянство; **іноземні мови, мистецтво, технології, основи здоров'я і фізичне виховання.** Робота ACARA щодо розроблення Національного курикулуму спрямована на досягнення мети, зазначеної в Мельбурнській декларації (2008) року: «Національний австралійський курикулум має забезпечити молодь необхідними знаннями та навичками, які будуть корисними в майбутній професії та самостійному житті, стане доступним для всіх дітей та молоді шкільного віку, незалежно від їхнього соціального чи економічного становища, або школи, яку вони відвідують» [10, с. 4–5].

Після тривалої роботи над розробленням Національного курикулуму експерти ACARA у 2010 році опублікували навчальні програми з таких предметів, як англійська мова і література, математика, історія і природничі науки та розпочали процес впровадження цих програм у загальноосвітніх школах Австралії, який запланували завершити до 2013 року [1; 2].

Англійська мова і література визначена в Національному курикулумі однією із головних навчальних предметів (поряд із математикою і природознавством), яку вивчають протягом усіх років навчання в школі. Як головна навчальна дисципліна, англійська мова і література відіграють важливу роль у формуванні світогляду австралійської молоді. Завдяки вивченню англійської мови і літератури учні мають змогу навчатися різним видам мовленнєвої діяльності, а саме: слухати, читати, розмірковувати, спілкуватись, писати, створювати тексти різної складності, а також розширювати та поглиблювати дружні стосунки із рідними, друзями та однолітками, зрозуміти свою індивідуальність, адаптуватись до змін у швидко мінливому світі, стати культурною та естетично освіченою особистістю, проінформованим та свідомим громадянином своєї країни. Вивчення літератури дає змогу учням ознайомитись із художніми творами різних народів і жанрів, вивчити творчість давніх та сучасних письменників, дослідити їх внесок у розвиток національної і світової культури [9, с. 3–25].

При розробленні навчальної програми з англійської мови і літератури робоча група ACARA керувалась навчальним навантаженням із орієнтовним обсягом годин: підготовчий рік – 27%; 1 клас – 27%; 2 клас – 27%; 3 клас – 22%; 4 клас – 22%; 5 клас – 20%; 6 клас – 20%; 7 клас – 12%; 8 клас – 12%; 9 клас – 12%; 10 клас – 12%; 11 клас – 12%; 12 клас – 12%.

В оновленій навчальній програмі з англійської (рідної) мови та літератури вказані такі головні цілі:

- розвиток знань учнів про рідну мову та літературу; формування в учнів здатності розуміти, оцінювати і створювати різножанрові твори і тексти, зокрема документальні розповіді, поезію, прозу, п'єси; учні мають навчитися писати творчі роботи, самостійно редагувати тексти, готувати усні повідомлення;
- розвиток поваги до англійської мови, її значущості, різноманіття та багатства;
- розуміння стандартів «австралійського варіанта» англійської мови, її розмовних та усних форм, поєднання з іншими немовними формами спілкування;
- зміцнення та розширення мовних навичок учнів [11, с. 5].

Модернізована навчальна програма з англійської мови та літератури базується на трьох взаємопов'язаних компонентах: мова, література і грамотність, що допомагають учням використовувати «австралійський варіант» англійської мови за єдиним стандартом. Нижче надана характеристика кожного з цих компонентів.

Мова. Учні дізнаються як завдяки мовним навичкам люди ведуть активний спосіб життя, спілкуються, будують і підтримують стосунки, обмінюються знаннями, інформацією, висловлюють свою думку та почуття один до одного. Вони вивчають історичний розвиток та географічні відмінності людей, що є носіями англійської мови, а також різні діалекти та вимову. Учні також вивчають структуру і граматику англійської мови на всіх етапах навчання в школі.

Література. Учні розуміють, аналізують, інтерпретують і переказують літературні тексти: оповідання, поезію, прозу, п'єси; створюють мультимодальні тексти (multimodal text – мультимодальний текст поєднує в собі дві або більше семіотичні системи: лінгвістична, візуальна, звукова, жестикуляційна, просторова; мультимодальні тексти можна створювати у різних медіа форматах та із використанням комп'ютерних технологій) [8, с. 2]. При розробленні літературного компонента робоча група ACARA врахувала такі підходи: важливість літератури в повсякденному житті; глибокий аналіз літературних творів: його основних ідей і змісту, детальне стилістичне дослідження різних стилів літературних творів; порівняння літературних творів різного мовного, етичного і культурного походження; історичне дослідження текстів, їх першоджерел, авторства, читацького кола; визначення зв'язку між історичними, культурними і літературними традиціями.

Грамотність. Учні вивчають граматику англійської мови, пишуть творчі роботи, редагують тексти різної складності, інтерпретують усні повідомлення. Компонент *грамотність*

передбачає набуття в учнів таких вмінь: вільне володіння звуками та буквами англійської мови; вміння читати, писати і говорити; оволодіння навичками з граматики, створення текстів із креативним підходом; вміння виконувати творчі роботи різних жанрів; вміння аналізувати і розуміти філософські, моральні, політичні і естетичні принципи, на яких побудовані більшість текстів; зацікавленість в розширенні своїх знань, спроба експериментувати із новими ідеями висловлюванням своїх думок. [4, с. 4-7].

Разом ці три компоненти: мова, література і грамотність сприяють розвитку в учнів знань, вмінь і навичок з аудіювання, читання, говоріння і письма. Саме це і відрізняє новий курикулум від аналогічних австралійських та зарубіжних навчальних програм, в яких перевага надається сприйняттю мови на слух, читанню і письму; також передбачено розподіл навчальних матеріалів з англійської мови та літератури за роками навчання, тоді ж як у попередніх навчальних програмах змістові блоки були розраховані на кілька навчальних років, тобто охоплювати два класи. Подібність між чинними і новими програмами полягає в тому, що в перших і других досить ґрунтовно розроблені навчальні матеріали для набуття учнями початкових навичок читання і письма. В новій навчальній програмі з англійської мови та літератури особливе місце відведене вивченню граматики. Наразі в окремих австралійських штатах надають перевагу функціональному підходу, що передбачає засвоєння учнями головних граматичних правил. Згідно з новою навчальною програмою, вивчення літератури в школах має бути спрямоване на опанування учнями літературних знань і методів, розвиток навичок читання та розуміння літературних творів. При розробленні навчальних програм з англійської мови і літератури бралися до уваги аналогічні навчальні програми тих країн, які мають помітні успіхи в зазначеній галузі, зокрема це Фінляндія, Канада, Нова Зеландія та Ірландія.

Вивчення англійської мови та літератури передбачає не лише розвиток знань і вмінь в учнів з цього предмета, а й із інших дисциплін: математики, природничих наук і історії. Взаємозв'язок між навчальними дисциплінами є обоюстороннім.

Кожен компонент навчальної програми з англійської мови і літератури має під-компоненти, що містять перелік знань, умінь і навичок, які ускладнюються і розширюються з роками навчання (див. табл. 1) [систематизовано автором на основі джерела 4, с. 7–8].

Таблиця 1.

Під-компоненти навчальної програми з англійської мови та літератури

Мова	Література	Грамотність
Розвиток мови: учні дізнаються про те, як мова та діалекти постійно еволюціонують разом із історичними, соціальними і культурними змінами, демографічними процесами і технологічним розвитком; вони усвідомлюють, що ці фактори впливають на характер та поширення англійської мови.	Літературний контекст: учні обговорюють підходи авторів до створення персонажів та художніх образів, відтворення подій в різних контекстах: історичному, соціальному і культурному.	Тексти: учні вивчають тексти різних народів та історичних періодів.
Розвиток мови в процесі взаємодії: учні вивчають взаємовідносини між людьми певного етапу і соціального статусу; вимову і стилі мовлення.	Літературні відгуки: учні обговорюють персонажі і події в текстах різних жанрів; вчать висловлювати свою думку щодо прочитаного та вислуховувати думку інших; характеризують персонажі за їх вчинками.	Спілкування: учні беруть участь у бесідах і дискусіях, вчать слухати, проявляти інтерес, вносити свої ідеї, висловлювати думку, ставити питання; застосовувати навички спілкування, не перебивати інших, говорити чітко із відповідною інтонацією; робити короткі мультимодальні презентації до текстів.

Будова і структура тексту: учні вивчають будову тексту; розуміють зміст тексту; визначають його мету; розрізняють тексти за типами.	Дослідження літератури: учні обговорюють та аналізують твори, персонажів, постановки в різних жанрах літератури; слухають, читають і декламують вірші, пісні, використовуючи різні звукові моделі.	Переказ, аналіз, оцінка: учні переказують тексти, аналізують прочитане; висловлюють свою думку, використовуючи контекстуальні, семантичні, граматичні та фонетичні знання про мову, а також вміння прогнозувати, оцінювати, робити висновки стосовно головних подій та ідей в текстах.
Висловлювання і розвиток ідей: учні вчать розбирати прості речення; розпізнавати частини мови в реченнях; порівнювати та обговорювати художні образи, передавати події різних за типами текстів.	Літературна творчість: учні вчать самостійно створювати тексти в друкованому, цифровому і медіа форматі.	Створення текстів: учні складають різні за типами тексти із застосуванням ілюстрацій, діаграм, медіа формату, використовуючи правила з граматики, орфографії, пунктуації; самостійно перечитують власні тексти для удосконалення їх змісту, виправлення орфографічних і пунктуаційних помилок; обробляють тексти за допомогою програмного забезпечення.
Звуки і букви: учні вивчають голосні та приголосні букви та звуки, правила чергування звуків і букв, вміють розрізняти звуки в словах, визначають належність звуку до фонемі.		

В модернізованих навчальних програмах з англійської мови і літератури окреслено *стандарти досягнень*. Тобто йдеться про якість засвоєння навчального матеріалу, глибину розуміння і об'єм знань, які учні мають продемонструвати наприкінці визначених періодів навчання. Стандарти досягнень написані для кожного навчального року, окремо для аудіювання, читання, говоріння і письма [5, с. 61-66].

Так як потреби австралійських учнів в наш час є різноманітними та різнобічними, при розробленні навчальної програми з англійської мови та літератури особливої уваги робоча група ACARA приділила дітям із особливими потребами. При розробленні навчальної програми враховані документи, прийняті урядом Австралії, що захищають права дітей із особливими потребами (Акт проти дискримінації людей з особливими потребами, 1992 та Освітні стандарти для дітей з особливими потребами, 2005) [6; 7]. Вчителі мають право вносити певні корективи до змісту навчальної програми, регулюючи його до рівня розвитку дитини.

Багато учнів в австралійських школах вивчають англійську мову як другу мову, так як вони не є носіями цієї мови. Тому вони потребують додаткової підтримки та допомоги в опануванні англійською мовою. До таких учнів відносять тих, хто прибув до Австралії з-за океану або народився в Австралії, проте, їхня сім'я розмовляє іншою мовою ніж англійська; та учні – представники корінного населення, що розмовляють однією із мов аборигенів або жителів островів протоки Торрес. Такі учні починають відвідувати австралійські школи у різному віці, дехто з них спілкується англійською мовою лише у шкільному середовищі. Тому їм необхідна підтримка і додатковий час для вивчення цього предмета, так само як і застосування індивідуального підходу до оцінювання їх знань. На допомогу вчителям в роботі із дітьми, для яких англійська мова не є рідною, в курикулумі з англійської мови та літератури розроблено поради, в якому подано рекомендації щодо складання навчальних планів.

Отже, можна сказати, що оновлена навчальна програма з англійської мови та літератури для загальноосвітніх середніх шкіл Австралії передбачає вивчення різних аспектів англійської мови як рідної, а також спрямована на формування в учнів знань, вмінь і навичок з лексики, граматики, фонетики, орфографії тощо.

Список використаних джерел

1. Australian Curriculum Assessment and Reporting Authority. Curriculum Development Process paper v 1.0. – ACARA Copyright Administration. – Sydney, 2009. – 24 p.
2. Australian Curriculum Assessment and Reporting Authority. Curriculum Design Paper v1.0. – ACARA Copyright Administration. – Sydney, 2009 – 26 p.
3. Australian Curriculum, Assessment and Reporting Authority. Statement from Professor Barry McGaw AO, Chair of ACARA [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.acara.edu.au>.
4. Australian Curriculum, Assessment and Reporting Authority. The Australian Curriculum. Version 4.2. – ACARA, 2013. – 527 p.
5. Australian Curriculum, Assessment and Reporting Authority. The F-10 Achievement Standards Validation Report. – ACARA : Copyright Administration, 2011. – 102 p.
6. Australian Government: Attorney-General's Department. Disability Discrimination Act 1992. – Commonwealth of Australia, 1992. – 61 p.
7. Australian Government: Attorney-General's Department. Disability Standards for Education 2005. – Commonwealth of Australia, 2006. – 40 p.
8. Bull G. Reading and writing in a multimodal world / Geoff Bull, Michele Anstey. – Education Services Australia, 2010. – 176 p.
9. Freebody. P. Knowledge about language, literacy and literature in the teaching and learning of English / A. Simpson, S. White, P. Freebody, & B. Comber, (Eds.). – Language, Literacy and Literature. – Melbourne : Oxford University Press, 2013. – 176 p.
10. MCEETYA. Melbourne Declaration on Educational Goals for Young Australians. – Melbourne : Ministerial Council on Education, Employment, Training and Youth Affairs, 2008. – 20 p.
11. National Curriculum Board. Shape of the Australian Curriculum: English. – Commonwealth of Australia, 2009. – 16 p.

The paper deals with the issues of the Australian government actions concerning to the National curriculum development in eight learning areas for secondary schools in Australia. The main peculiarities of the English curriculum formation and realization are determined. The basic strands and sub-strands of modernized curriculum in English is characterized.

Key words. National curriculum, curriculum in English, curriculum strands, curriculum sub-strands.

УДК 373.2.016:811

Каньоса П. С.

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДРУЧНИКІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті звертається увага на проблему підготовки вчителя початкової школи щодо здійснення ним навчально-виховного процесу засобами підручника з української мови. Автор зосереджується на значенні рідної мови в житті людини в усіх сферах діяльності. Від рівня мовної та мовленнєвої підготовки вчителя залежить рівень мовленнєвої компетенції майбутніх поколінь.

Ключові слова: українська мова, рідна мова, мовлення, вчитель, компетентність, мовленнєва культура, професійне мовлення, професійна діяльність.

На сучасному етапі реформування освіти, її розвитку в значній мірі посилюється увага до мовної освіти, потреби формування особистості, яка б відзначалася свідомим ставленням